BOTJA D'ESCOMBRES

Dorycnium pentaphyllum Scop.

[1772, Fl. Carn., ed. 2,2: 87] **2n=14**

[= *Dorycnium suffruticosum* Vill.]

[= *Lotus dorycnium* L.]

foto: Marie Portas →

MÉS IMATGES. https://www.florandalucia.es/index.php/lotus-dorycnium

NOMS POPULARS

Basc/ Euskera: zarrantza, zarránza, zerrentza, zerrénza.
Català: ajocaperdius, boja d'escombra, botgeta, botja, botja blanca, botja d'escombres, botja de riera, botxa, botxa de cuques, herba negra, mantell, murrissà de marina, socarell, socarrells, trèvol de marina
Castellà: aceiteros, albaida moruna, asperijuta, bocha, bocha basta, bocha blanca, boja, boja blanca, boja chotera, boja escobera, cerrillo, emperjuta, escoba, escobizo, escoboncillo, escobón, esperijuta, espiricuta, hierba de pastor, imperjuta, jalvia, jalvio, lebrela, mijediega, planta para las piedras del riñón, socarillo, socarrillo, socarrillos, tomilla, tomillina, zurravieja
Francès: Badasse
Português: erva-mata-pulgas, pulgana.

DESCRIPCIÓ BOTÀNICA

Dins la família de les Lleguminoses aquest gènere es distingeix per tenir els estams diadelfs (9+1), llegums ni toruloses (quasi en collaret) ni moniliformes (en collaret), fulles imparipinnades, sense aresta, folíols enters, filets estaminals dilatats de dos en dos. Per les flors agrupades en caparrons densos es distingeix de *Lotus* (llegum àptera) o de *Tetragonolobus* (llegum amb 4 ales), ja que aquests dos gèneres tenen les flors o solitàries o geminades o umbel·lades.
Dins el gènere *Dorycnium* Scop. Aquesta espècie es distingeix per tenir les flors agrupades en caparrons de 5-15 flors i tenir el calze amb 5 dents i sublabiat; a més per tenir el raquis de les fulles de menys de 0.5 mm. I les flors amb l'estendard (4.5-6.5 mm) i les ales blancs, pèls curts aplicats a les tiges, folíols (4-5) similars, mata sense espines, llenyosa a la base.
Dorycnium pentaphyllum Scop. és una mata que pot arribar a 1.5 m. Els entrenusos s'allarguen a la meitat superior de la planta. Fulles amb 4-5 folíols sericis per ambdues cares; els de les fulles inferiors de 2-6 ×1-2.5 mm oblanceolats; els de les fulles superiors de 5-13 ×1-2.3 mm oblanceolats. Inflorescències axil·lars o aparentment terminals, pedunculades, en general amb una bràctea foliosa amb 1-2 folíols i peduncle de 10-50 mm. Pedicel floral de 1-2.2 mm i densament serici, la meitat que el tub del calze però més llarg que les seves dents. Calze de 2-3.5 mm, densament serici bru o porpra amb tub de 1.3-2 mm, més llarg que els llavis i dents de 1-1.5 mm, els del llavi superior més amples. Estendard apiculat, panduriforme, i carena tacada de negre blavós al cim, i no del tot recoberta per les ales. Fruit de 3-4.5 × 2-3.3 mm el·lipsoide, finament estriat, glabre, porpra-bru amb una (2) llavor. Llavor de 1-2.3 × 1.5-1.7 mm, ovoide, bruna més o menys clara, maculada.

HÀBITAT I DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA

Es fa a la zona de terra baixa seca i molt assolellada, enmig de prats o brolles, sobre argiles, margues, terrenys calcaris o sauló, llicorella o arenisques. Molt excepcionalment arriba o supera la cota 1600. És de la conca occidental del Mediterrani. A Catalunya és molt comuna, excepte a les zones pirinenques d'alta muntanya.

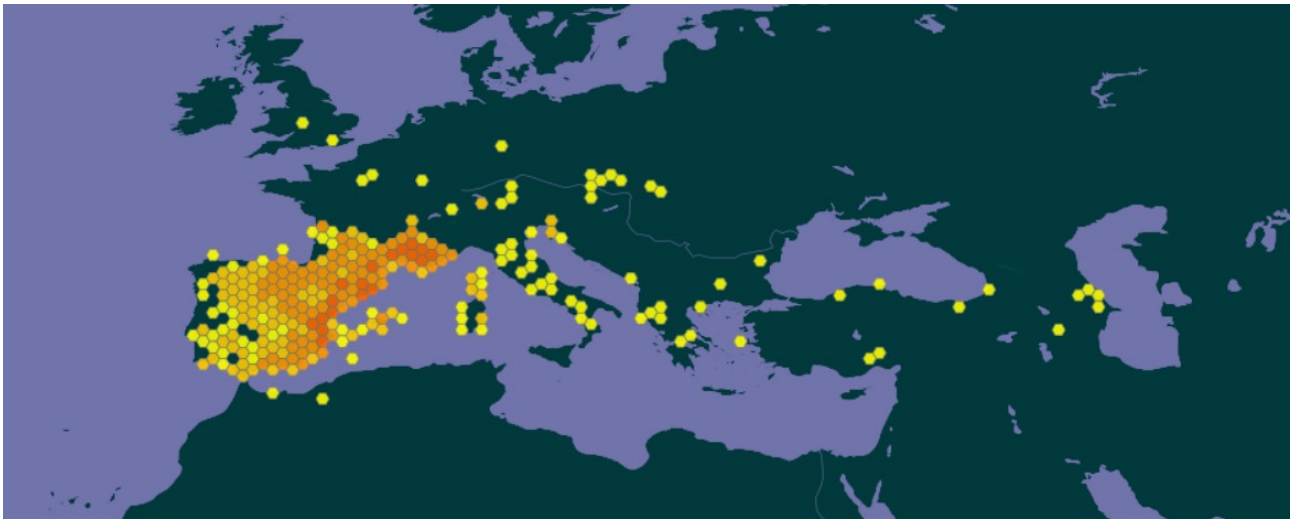

Dorycnium pentaphyllum al món, segons GBIF

VIRTUTS I USOS MEDICINALS

- àcid úric
- anticancerigen
- antiinflamatori
- apendicitis
- apendicitis
- càlculs renals
- càncer de còlon (WiDr)
- càncer de mama (MCF-7, MCF-12A)(subsp. *haussknechtii*)
- càncer de matriu (HeLa)
- hemorroides
- hipertensió
- inhibidor del factor de transcripció NF-kappa-B
- mal de queixal (glopejar)

ALTRES USOS. Per fer escombres o raspalls; i per encendre el foc dels forns o per socarrimar els pèls del porc. També se a mengen les ovelles i les abelles en fan mel del seu nèctar. Netejant las botes de vi amb la infusió de la planta, abans de posar-hi el vi nou, s'evita que es torni agre.

PRINCIPIS ACTIUS

- ciclitol
- doricniòsid [= 4-(4'-O-beta-D-glucopiranosil-3',5'-dimetoxi-fenil)-2-butanona]
- flavonoides
- glucòsid d'hidroquinona
- linamarina ([glucòsid cianogènic]
- miricitrina
- quercetina

EFECTES FISIOLÒGICS

La miricitrina és bactericida, antiinflamatòria, antimutagènica, antioxidant, candidicida, colerètica i diürètica, a més d'espermicida.
L'extracte (amb cloroform) de la planta és vaso-relaxant de l'artèria aorta per la via del bloqueig al reticle sarcoplasmàtic dels canals de calcions sensibles a la *ryanodine*.